

Praha 27. 5. 2010

# 24

## Činnost oboru tuberkulózy a respiračních nemocí v roce 2009

### *Activity of branch of tuberculosis and diseases of the respiratory system in 2009*

#### Souhrn

Ambulantní oddělení oboru tuberkulózy a respiračních nemocí sledují osoby se zvýšeným rizikem plicních onemocnění, provádějí tuberkulinové testy a očkování proti TBC, pečují o osoby s plicními chorobami. V roce 2009 bylo provedeno 1 907 944 ošetření-vyšetření, 54 373 BCG očkování a 63 640 tuberkulinových testů. Dispenzarizováno bylo 562 226 pacientů a s rizikem onemocnění plic bylo sledováno 185 332 osob.

#### Summary

*Out-patient departments of the branch of tuberculosis and respiratory diseases monitor persons with higher risk of lung diseases; they perform tuberculin tests and TB vaccination, take care of persons with respiratory problems and diseases. In 2009 there were realized 1 907 944 examinations, 54 373 BCG vaccinations and 63 640 tuberculin tests. There were followed up 562 226 registered patients and were monitored 185 332 persons with risk of lung diseases.*

Do statistického zjišťování bylo v roce 2009 zahrnuto 307 ambulantních oddělení oboru tuberkulózy a respiračních nemocí (TRN), proti předchozímu roku to bylo o 1 pracoviště více. Na odděleních pracovalo podle průměrných ročních přepočtených počtů (včetně smluvních pracovníků) 345,3 lékařů, dále 595,6 ZPBD (zdravotnických pracovníků nelékařů s odbornou způsobilostí) a 19,2 ostatních odborných pracovníků.

Na pracovištích oboru TRN bylo provedeno 1 907 944 vyšetření-ošetření, což znamenalo mírný pokles (3 %) oproti roku 2008. Jeden lékař provedl v průměru 5 525 vyšetření-ošetření (6 000 v roce 2008), v přepočtu na 1 tisíc obyvatel připadlo průměrně 182 vyšetření-ošetření (188 v roce 2008).

Největší objem péče byl stejně jako v minulých letech věnován dispenzarizovaným osobám. Uvedené údaje ohledně dispenzarizace se týkají pacientů s netuberkulózním onemocněním dýchacího ústrojí. V roce 2009 byl pod stálým lékařským dohledem zhruba stejný počet pacientů jako v předchozím roce, a to 562 226. Nově bylo do dispenzarizace přijato 73 629 osob. Podíl nově přijatých osob činil 13 % z celkového počtu dispenzarizovaných osob. O něco více jsou ohroženi i postiženi plicními chorobami muži (poměr dispenzarizovaných mužů a žen činil 1,2:1). Z hlediska územního rozložení bylo nejvíce dispenzarizovaných osob v přepočtu na 100 000 obyvatel v Hl. m. Praze, Moravskoslezském a Ústeckém kraji, tj. v oblastech se značnou exhalační zátěží.

U žádného ze sledovaných onemocnění dýchacího ústrojí, u něhož byl důvod pro dispenzarizaci, nedošlo k výrazným meziročním změnám. Nejvíce osob bylo dispenzarizováno pro chronickou obstrukční plicní nemoc (CHOPN) - 117 234 mužů a 82 691 žen. V přepočtu na 100 000 obyvatel bylo nejvíce pacientů s CHOPN léčeno

v Hl. m. Praze, dále v krajích Jihomoravském, Vysočina a Moravskoslezském. V rámci onemocnění CHOPN se sledují i jednotlivá stadia - lehké zahrnovalo 31 % postižených, střední 39 %, těžké 22 % a velmi těžké 8 %. Na doporučení odborné společnosti uvádíme od roku 2008 v aktuálních informacích, oproti sledování na příslušném statistickém formuláři, samostatně stadium 0 rizikové, které je považováno za chronickou bronchitidu (diagnóza MKN-10 J41.0–8). Pro toto onemocnění bylo dispenzarizováno 10 % pacientů z celkového počtu osob pod stálým lékařským dohledem. Nejvíce pacientů s tímto onemocněním na 100 tisíc obyvatel bylo hlášeno z krajů Ústeckého a Olomouckého.

Další nejčastější příčinou dispenzarizace na odděleních TRN bylo astma bronchiale, které postihovalo 71 755 mužů a 94 327 žen. Nejvíce osob s tímto onemocněním v přepočtu na 100 tisíc obyvatel se nacházelo v Hl. m. Praze a Pardubickém kraji. Pro toto onemocnění bylo dispenzarizováno nejvíce dětí a mladistvých (celkem 4 259 chlapců a dívek do 19 let). U astma bronchiale se rovněž rozlišují stupně onemocnění: stupeň 1-intermitentní (25 % postižených), stupeň 2-lehké perzistující (36 %), stupeň 3-středně těžké perzistující (31 %), stupeň 4-těžké perzistující (8 %).

Třetím nejrozšířenějším důvodem dispenzarizace bylo zánětlivé onemocnění plic (48 057 osob). V kategorii 0–19 let se s touto diagnózou léčilo 1 059 osob a byla druhou nejčastější příčinou dispenzarizace u této skupiny obyvatel na pracovištích TRN. Nejvyšší počet nemocných na 100 tisíc obyvatel se vyskytoval v krajích Karlovarském a Moravskoslezském. Mezi nejzávažnější onemocnění se řadí zhoubné novotvary dýchacího ústrojí, počet dispenzarizovaných činil 16 817 osob s ověřenými novotvary (16 990 v roce 2008) a 1 838 osob (1 755 v roce 2008) s dosud neověřenými novotvary.

Na pracovištích TRN byly vedle dispenzarizace prováděny také tuberkulínové testy a očkování proti tuberkulóze (BCG vakcinace). Údaje o těchto výkonech byly za rok 2009 výrazně ovlivněny ukončením dosud povinného přeočkování proti tuberkulóze u 11letých dětí. Počty u obou výše zmíněných položek poklesly v roce 2009 téměř o 50 % oproti roku 2008. Pracovníci TRN uskutečnili za sledovaný rok 54 373 očkování BCG vakcínou. Nejpočetnější skupinou očkovaných zůstaly i v roce 2009 děti ve stáří 11 let (48 %), dále následovali novorozenci (35 %), děti ve stáří 2 let (11 %) a ostatní osoby (6 %). Komplikaci po vakcinaci mělo 953 osob, což bylo 1,8 % z celkového počtu očkovaných na oddělení TRN. Proočkovanost novorozenců dosáhla 97,6 % (neočkovaných novorozenců bylo 2 804 ze 118 348 živě narozených). V roce 2009 se podrobilo tuberkulínovým testům 63 640 osob. Polovinu osob tvořily děti ve věku 11 let.

Oddělení TRN sledují také osoby se zvýšeným rizikem plicního onemocnění, tzn. kuřáky s vysokým konzumem cigaret (více než 20 cigaret denně po dobu nejméně 20 let, popř. kuřáky ve věku nad 45 let), dále osoby, které přišly do styku s tuberkulózou nebo jinou mykobakterií, osoby s profesionální expozicí kancerogenů a osoby s dysplastickými buňkami ve sputu. V roce 2009 se v této souvislosti podrobilo vyšetřením 185 332 osob, tzn. nepatrný pokles (o 2 %) oproti roku 2008. Nejpočetnější sledovanou rizikovou skupinou byli kuřáci (121 878) a lidé ohrožení tuberkulózou nebo jinou mykobakterií (55 379). Z hlediska pohlaví mezi osobami sledovanými pro zvýšené riziko plicního onemocnění převažovali muži (65 %).

Informace o činnosti ambulantních zařízení oboru TRN jsou shromažďovány prostřednictvím statistického výkazu A (MZ) 1-01, který je součástí Programu statistických zjišťování Ministerstva zdravotnictví. Zpravodajskými jednotkami jsou bez ohledu na zřizovatele ambulantní oddělení TRN zdravotnických zařízení, včetně ambulantních částí nemocnic.

Vypracovala: Ing. Zdeňka Nováková

**Dispenzarizovaní pacienti pro vybranou diagnózu nebo pacienti s vybraným chronickým onemocněním, Česká republika, rok 2009**

Onemocnění, Diagnóza MKN 10	Celkem		z toho			
			děti (0–19 let)		osoby nově přijaté	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
Zhoubné novotvary DÚ ověřené cytologicky nebo histologicky (C33, C34, C39.9)	11 443	5 374	-	-	3 128	1 554
Neověřené zhoubné novotvary DÚ	1 196	642	-	-	336	173
Nezhoubné novotvary DÚ (D14.2–4, D19.0)	2 087	1 841	3	1	235	195
Zánětlivá onemocnění plic (J12, J13, J14, J15, J16.0,8, J17, J18, J85.0–2)	28 025	20 032	564	495	7 772	6 232
CHOPN (J42, J43, J44)	117 234	82 691	46	33	11 864	8 561
stadium 1 lehké	34 889	26 434	32	23	3 477	2 776
stadium 2 střední	45 338	32 208	13	7	4 907	3 547
stadium 3 těžké	26 673	17 476	1	2	2 417	1 568
stadium 4 velmi těžké	10 334	6 573	-	1	1 063	670
Chronická bronchitida (J41)	32 439	21 887	58	64	2 936	2 521
Astma bronchiale (J45.1–9, J46)	71 755	94 327	2 159	2 100	9 165	11 079
stupeň 1 intermitentní	17 963	23 636	735	805	2 568	3 306
stupeň 2 lehké perzistující	25 170	34 882	901	877	3 223	3 936
stupeň 3 středně těžké perzistující	22 467	28 818	500	396	2 751	3 152
stupeň 4 těžké perzistující	6 155	6 991	23	22	623	685
Bronchiektázie (J47)	2 952	2 015	3	3	234	181
Sarkoidóza (D86.0,2)	3 694	5 071	1	2	335	398
Pneumokoniózy (J60, J61, J62, J63, J64, J65, J66)	12 281	419	-	-	222	30
Difúzní plicní fibrózy a alergická alveolitis (J67, J84)	3 551	3 537	5	4	419	394
Nenádorová onemocnění pohrudnice (J86, J90, J91, J92, J93, J94)	5 248	2 970	4	3	581	375
Nemoci plicního oběhu, následky oběhových změn (I26, I27, I28)	4 790	3 554	-	-	594	500
Jiná netuberkulózní onemocnění DÚ se závažným průběhem (J68, J69, J70, J80, J96, J98.0,4,6–9)	12 226	8 945	311	320	1 982	1 633
<b>Celkem</b>	<b>308 921</b>	<b>253 305</b>	<b>3 154</b>	<b>3 025</b>	<b>39 803</b>	<b>33 826</b>

Poznámka: DÚ - dýchací ústrojí

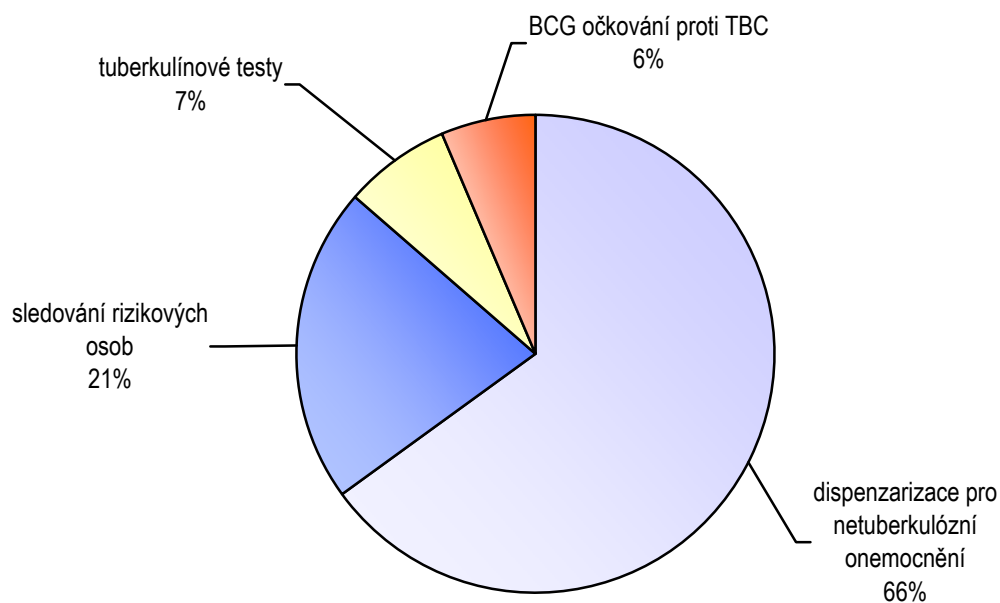
## Osoby se zvýšeným rizikem onemocnění TBC nebo plicní rakovinou v krajích ČR, rok 2009

Kraj	Celkem	na 100 tis. obyv.	v tom osoby se zvýšeným rizikem onemocnění			
			TBC a mykobakt.	silní kuřáci	s dysplast. buňkami	s profesionál. expozicí kancerogenů
Hl. m. Praha	24 691	1 986,5	7 114	17 384	56	137
Středočeský	17 523	1 413,5	4 667	12 252	114	490
Jihočeský	8 082	1 268,7	1 897	5 585	13	587
Plzeňský	8 937	1 564,6	3 717	5 074	12	134
Karlovarský	2 958	960,5	733	1 945	-	280
Ústecký	26 092	3 120,6	7 367	17 688	284	753
Liberecký	5 357	1 222,4	3 137	2 073	11	136
Královéhradecký	12 040	2 171,3	1 833	9 642	10	555
Pardubický	5 724	1 109,6	1 939	3 337	28	420
Vysočina	6 506	1 262,5	2 048	4 329	36	93
Jihomoravský	12 813	1 114,2	3 939	8 164	18	692
Olomoucký	9 856	1 535,3	4 484	5 295	14	63
Zlínský	10 140	1 714,9	3 888	6 016	117	119
Moravskoslezský	34 613	2 770,5	8 616	23 094	98	2 805
<b>ČR</b>	<b>185 332</b>	<b>1 766,5</b>	<b>55 379</b>	<b>121 878</b>	<b>811</b>	<b>7 264</b>

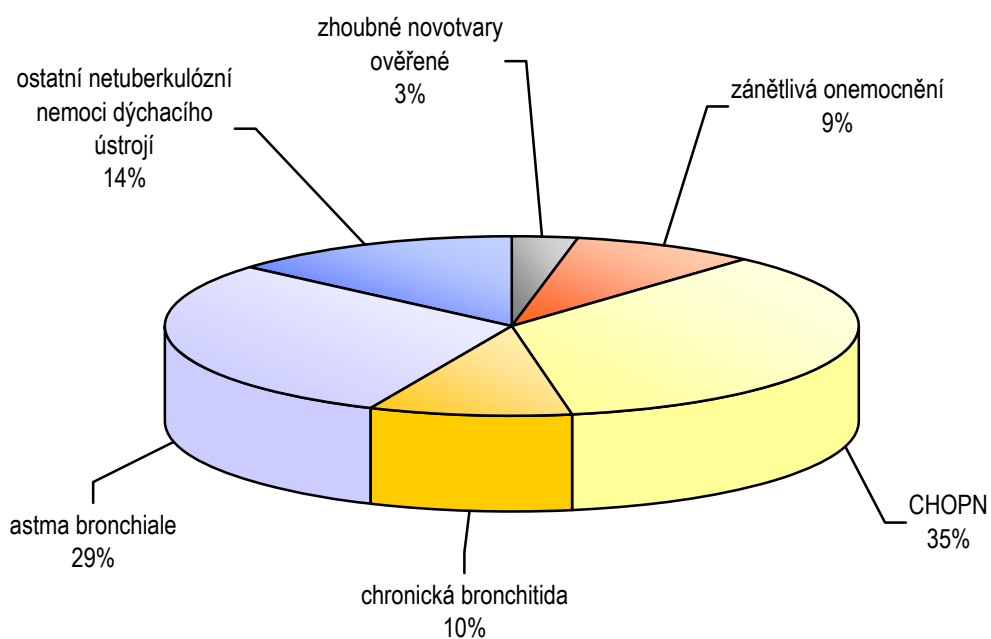
## Dispenzarizovaní pacienti pro vybranou diagnózu nebo s vybraným chronickým onemocněním v krajích ČR na 100 tisíc obyvatel, rok 2009

Kraj	Celkem	v tom pro					
		zhoubné novotvary ověřené	zánětlivá onemocnění	CHOPN	chronická bronchitida	astma bronchiale	ostatní
Hl. m. Praha	7 919,1	364,4	565,3	2 569,0	544,5	2 928,5	947,3
Středočeský	4 846,2	101,7	522,2	1 727,6	465,6	1 381,6	647,4
Jihočeský	3 804,5	179,1	265,5	1 336,2	211,9	1 384,0	427,8
Plzeňský	4 426,9	58,9	363,0	1 641,0	309,9	1 622,2	431,9
Karlovarský	5 024,4	124,5	709,6	1 610,7	209,0	1 795,6	575,0
Ústecký	6 109,1	172,0	570,7	2 077,4	1 189,9	1 501,8	597,3
Liberecký	3 244,4	123,2	383,8	1 233,9	126,6	794,0	582,9
Královéhradecký	4 586,7	114,4	107,5	1 669,7	595,8	1 561,7	537,7
Pardubický	5 108,4	156,7	334,3	1 451,4	460,9	2 293,9	411,2
Vysočina	4 963,2	141,6	343,3	2 103,3	349,1	1 329,5	696,3
Jihomoravský	4 859,4	175,0	466,4	2 269,6	144,5	1 270,1	533,8
Olomoucký	4 043,4	137,7	326,6	1 787,6	823,3	433,1	535,0
Zlínský	4 946,9	89,8	450,1	1 560,8	704,0	1 398,0	744,1
Moravskoslezský	6 731,6	124,5	629,6	2 101,5	709,7	1 569,5	1 596,9
<b>ČR</b>	<b>5 351,1</b>	<b>160,1</b>	<b>457,4</b>	<b>1 902,8</b>	<b>517,1</b>	<b>1 580,7</b>	<b>733,0</b>

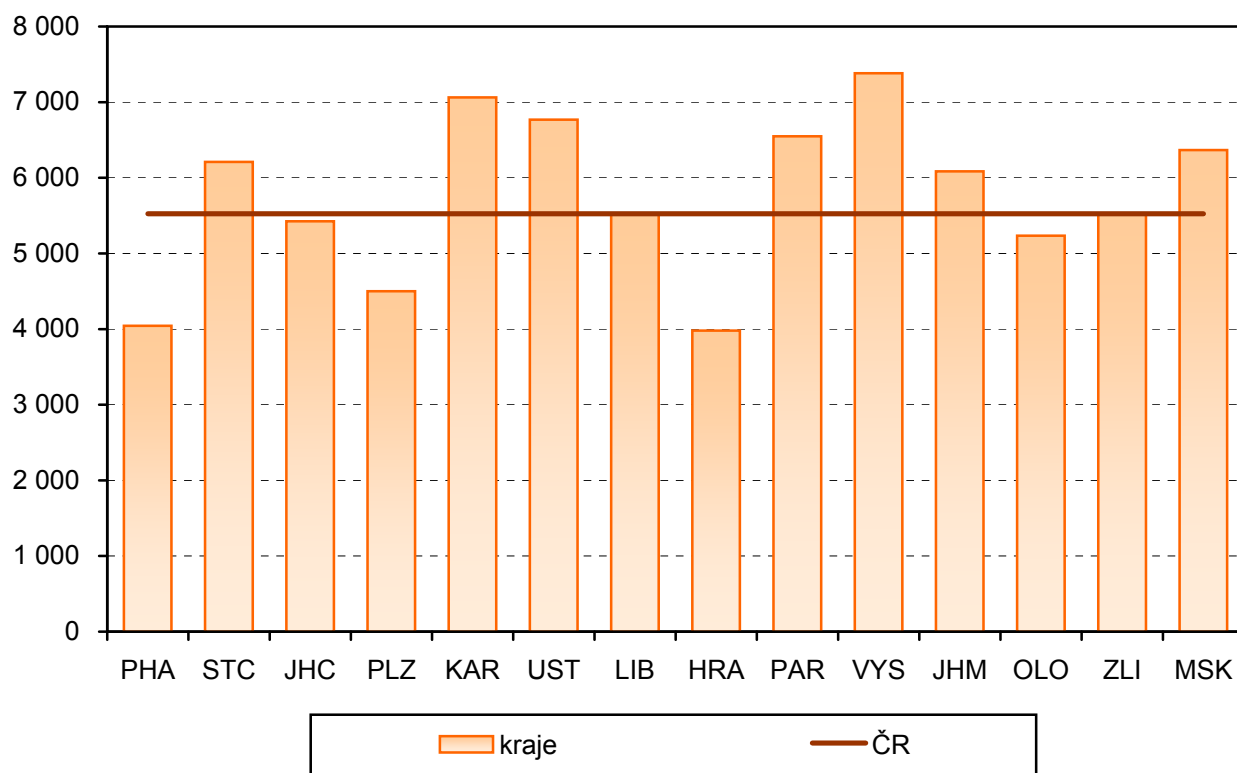
### Struktura činnosti oddělení TRN podle počtu ošetřených osob, rok 2009



### Struktura osob dispenzarizovaných pro vybrané diagnózy, rok 2009



### Počet ošetření-vyšetření na 1 lékaře, rok 2009



### Počet lékařů (průměrné roční přepočtené počty) na 100 000 obyvatel, rok 2009

